

אירופה ומדינת ישראל - הדיאלוג הטראגי

דיון בפרספקטיבה היסטורית לרגל שנת השישים למדינת ישראל

שלמה פרלה

ישראל ודחקה בו בעוצמה כזו שלא הותירה בידיו ברירה אלא להכריז על עצמאותו המדינית.

הקמת מדינת ישראל חוללה תמורות, צורניות ולא מהותיות, במהלך הדיאלוג היהודי-אירופי הטראגי בן שנות אלפיים. תחילתו של דיאלוג זה בהתפשטותה של הנצרות באימפריה הרומית ובישיות המדיניות שקמו על חורבותיה של האימפריה. אילו הייתה הנצרות רק מודה במוצאה היהודי היה מהלך הדיאלוג שונה, אלא שהנצרות בנוסף להודאתה זו, צירפה את כתבי הקודש היהודיים לאוונגליון, בניגוד לדעתו של מרקיון, והכריזה שהיא ממשיכת דרכה של היהדות, ולא זו אף זו אלא שהיא מיטיבה להבין את דברי התורה והנביאים מן היהודים. היהודים נצטיירו בעיני הגויים כתועים ולפיכך גם כנחותים במעמדם לעומת הנוצרים, מה שאפשר הצדקה תיאולוגית ומוסרית להטיל בהם אות נידוי לדיראון עולם עד שיכירו בטעותם. היהודים מצדם ראו בנוצרים עכו"ם שסילופיהם יתבדו בבוא הגואל. חוקר הדתות הדגול צבי וורבלובסקי קבע בהתייחסו לדיאלוג זה כי הניגוד אשר נבע מן המורשה המשותפת "יצר אוירה של עוינות ושלילה שהפכו את היחסים בין יהודים לנוצרים לאמביוולנטים ומסובכים ולפיכך גם הרי טרגדיות יותר מכל יחסי אנוש אחרים בהיסטוריה שניתן היה להשוותם אתם."²

דימוי זה של היהודים כמורדים באמת, כטיבם של

פני צאתו לכהן כשגריר בבליה ולוכסמבורג בשנת 1957, היא השנה ששבה נוסד השוק האירופי המשותף, ערך גדעון רפאל ביקור פרידה כמקובל, אצל ראש הממשלה דוד בן-גוריון. "הזקן" אמר לשגריר המיועד כי אל לה לישראל לסמוך על עזרתה של צרפת בלבד וכי הידידות השוררת בין שתי המדינות "צריך שיהיה לה משען אצל שותפיה האירופים". את הפגישה סיכם ראש הממשלה בדברים הבאים: "אמור לאירופאים, שהם קיבלו את ערכיהם הרוחניים מעם קטן ועתיק זה שאתה עומד לייצג אותו. אנו שותפים עמם לא רק לזיכרונות-אימים מן העבר הקרוב, אלא גם לעתיד מזהיר הצפוי לנו."¹

קביעתו של בן-גוריון בדבר מקורות הערכים האירופיים, במידה שניתן לזהות ולהגדיר ערכים כאלה, ספק אם יש לה תימוכין מעבר לעולם הדימויים, אך אם אכן קיבלו האירופאים את ערכיהם מהעם היהודי עשו בהם שימוש שאינו לטובתו. וכן "זיכרונות-אימים" מן העבר הקרוב, הגם שריפדו את יחס האירופים לישראל, נטלו חלק שלילי בעיצוב סגנון אירופי המוקיע את מדיניות ישראל כלפי ערביי יש"ע.

מדינת ישראל קמה מתוך מערבולת היסטורית עזה שהלכה והתהוותה באירופה, ואשר תחילתה בעליית הרומנטיקה והמהפכות הלאומיות במאה ה-19 וסופה בקסטטרופה של השואה. מערבולת זו על הסתעפויותיה הסוערות היא שהפיחה חיות של מעש במאוויי הגאולה הרדומים של עם

ד"ר שלמה פרלה הוא מרצה ליחסים בינלאומיים באוניברסיטת בר-אילן. ספרו על האיחוד האירופי נמצא בכתובים. מאמרו האחרון של ד"ר פרלה בנתיב ראה אור במאי 2007.

1 גדעון רפאל, בסוד לאומים, ירושלים: עינים, תשמ"ב, עמ' 96.

2 מצוטט אצל יעקב כ"ץ, עת לחקור ועת להתבונן, הוצאת מרכז זלמן שזר, תשנ"ט, עמ' 54.

בעד הקמת מדינה יהודית, אך כבר בספטמבר 1948 הכריז בן-גוריון בנאום בפני בני נוער כי ישראל אינה עומדת במלחמה נגד הערבים בלבד אלא מלחמה לה בעולם כולו. המלחמה בצבאות ערב צריכה להתפס כמאבק היסטורי בין ישראל לעמים. מדינת ישראל שזה אך נולדה נאלצה גם לעמוד במאבק דיפלומטי קשה כדי להתקבל כחברה באו"ם כאשר נציגה אבא אבן נאלץ לעמוד בפני חקירות משפילות מצד נציגים ששאלוהו בין השאר אם אכן הוא מייצג מדינת לאום אחידה שהרי אין זה כלל מובן מאליו שהיהודים מהווים עם, ובשלב המאבק האחרונים הוא עמל קשות לשכנע את ההולנדים, צרפתים נורווגים ואיסלנדים להצביע בעד, כאשר נציג בלגיה בכלל תמך בהצעה סורית להפנות את בקשת ישראל לדיון בבית הדין הבינלאומי בהאג. הייתה זו, הפעם הראשונה והאחרונה בתולדות ארגון האומות המאוחדות הצעיר שמדינה מועמדת לחברות עברה תהליך משפיל כזה.⁴

מדינת יהודים, על אף החלטת או"ם להקמתה, ועל אף התקווה שנשאה בחובה לנורמליזציה של העם היהודי, דווקא הצטיירה בחוגים מדיניים ודתיים באירופה כמין תופעה המתריסה כנגד מהלכה התקין של ההיסטוריה, ובייחוד כאשר מדינה כזו שולטת בירושלים. זו אכן הייתה סיבה מרכזית לשליחותו של הרוזן ברנדוט בקיץ 1948, דהיינו חילוץ של ירושלים מחיק המדינה היהודית. יחסה של אירופה למדינת ישראל, ככל שניתן לדבר על אירופה כישות הומוגנית, הושפעה בביטוייה המילוליים והמעשיים ממגוון של התפתחויות בזירה הבינלאומית, והחשובה שבהם היא הסכסוך הישראלי-ערבי על גלגוליו השונים. מובן גם שביטויים אלה לבשו ופשטו צורה על-פי צו העיתים המשתנים, אך, כפי שיודגם במאמר זה, ניכר בהם המשך המאפיין הטראגי שבדיאלוג היהודי-אירופי. בכך כוונתי לא רק לטראגיות הנובעות מסתם שנאת ישראל אלא לטראגיות הנובעות מכך שהעם היהודי נמדד על ידי אומות העולם בקני מידה המיוחדים רק לו בבחינת היותו עם שממנו קיבלו האירופים את "ערכיהם הרוחניים", אך בה בעת עם זה. עם שהיה אירופי עוד לפני שהעמים האירופיים היו כאלה, אך בה בעת עם זה. טראגיות זו הועצמה במאה ה-19 כשהנוכחות היהודית באירופה הפכה להיות כה בולטת עד אשר היו מי שכינו מאה זו "המאה היהודית" (Judenjahrhundert), עד כי פרידריך ניטשה תהה, האם היהודים "היו אדוני אירופה או יאבדו את אירופה."⁵

★

4 ראו: Israel and the United Nations, The Hebrew University, Jerusalem, p. 58, 1954; וכן מאמרי: "את מי אתה מייצג מר אבן", דבר, 26 במאי 1991.

5 מצוטט אצל יעקב שביט, יהודה ריינהרץ, אירופה המהוללת והמקוללת, עם עובד, תשס"ו, עמ' 64.

דימויים הניזונים מן הבערות המבעבעת של ההמון, הלך והתעצם ולבש מימדים דמוניים, והיהודים נעשו פגיעים גם כאשר השלטונות מסיבותיהם השונות ביקשו למנוע פגיעה בהם. אכן, בתקופות שונות של ההיסטוריה האירופית לא תאם יחס השלטונות ליהודים את יחס ההמון כלפיהם, והשלטונות לא תמיד יכלו לעמוד בפרץ המשטמה של ההמון. היהודים באירופה היו לזרים גם במקומות שבהם התקיימו קהילות יהודיות עוד טרם התגבשותם של לאומי הגויים שם, ו"זרות נצחית זו, היא הסיבה הראשונה לכל שאר החסרונות והצרות הכרוכים אחר עקביו של היהודי", כפי שקבע ההיסטוריון יעקב כ"ץ.³ והם נשארו בזרותם הנובעת מן הפילוג הדתי גם כאשר תש כוחה של הכנסייה וכאשר הדת הנוצרית הועמדה בפני אתגרי הנאורות, הליברליזם הפוליטי והתנועות הסוציאליסטיות. שהרי משעה שנתקבעו הדימויים במסמרות העיתים שוב לא ניתן היה לעקור והן שימשו תשתית לפרשנויות שטנה ההולמות יותר את ההתפתחויות ההיסטוריות החדשות על מערכות המושגים שלהן. וכך, אם יש להישמר מהיהודי הביניימי בשל בריתו עם השטן, ואם יש למנוע מהיהודי המתבולל במרכז אירופה במאות ה-19 וה-20 את ביצוע מוזימתו להשתלט על החברה האירופית בחסות האמנציפציה, הרי משעה ששילחה אירופה ממנה את יהודיה בנתיבי ארובות הכבשן, ומשעה ששארית הפליטה נדחקה להכריז על עצמאותה המדינית בארץ ישראל יש לעמוד על המשמר לבל תסכן המדינה היהודית את שלום העולם בעמדתה השחצנית כלפי התביעות הלגיטימיות של ה"עם הפלשתיני".

הטיעון המוצג בחיבור זה, הוא כי שישים שנות קיומה של מדינת ישראל לא חוללו תמורה מהותית באופי הדיאלוג האירופי-יהודי

הטיעון המוצג בחיבור זה, הוא כי שישים שנות קיומה של מדינת ישראל לא חוללו תמורה **מהותית** באופי הדיאלוג האירופי-יהודי. אמנם לא כל גוי הוא אנטישמי, ולא כל התנגדות למדיניותה של ישראל כלפי הערבים נובעת משנאת יהודים, כשם שלא כל תמיכה בישראל מצד גופים מדיניים אירופיים מעידה על פילושמיות. אך בחינה סינופטית של הדיאלוג האירופי-ישראלי בששת העשורים מגלה מערכת התייחסות הדדית מסובכת, טעונת משקעים היסטוריים, עיתים פרדוקסלית, כשם שהאנטישמיות המודרנית היא כזו, ואשר ביטוייה מיוחדים למערכת זו.

הציונות המדינית ביקשה לנרמל את עם ישראל באמצעות הקמת מדינה. אכן, רוב חברות האו"ם הצביעו

3 שם, עמ' 56.

ממשל מיטראן לא שינה את דפוסי הצבעותיה של צרפת באו"ם בנושא הישראלי ואף הפעיל את השפעתו על הקהיליה האירופית שהחלה לנקוט עמדה בלתי אוהדת לישראל. הנה למשל בשנה הראשונה לכהונת מיטראן אישרה העצרת הכללית של האו"ם עשרים ואחת החלטות שנגעו בישראל ואשר ישראל התנגדה לניסוחן. מתוך מכלול זה צרפת התנגדה לאישורן של שש הצעות בלבד לעומת חמש עשרה התנגדויות של ארה"ב. בשנת 1994, השנה האחרונה לכהונת מיטראן לא הצביעה צרפת נגד אף הצעת החלטה אחת. בין ההצעות שצרפת הצביעה נגדן היו: בעניין איחוד ירושלים, פרויקט תעלת הימים, וגירוש ראשי הערים מחבלי יהודה ושומרון. מיטראן אמנם עשה צעדים מסוימים לטובת ישראל, כגון ביטול "תקנת ריימון באר" שאיפשרה לחברות הצרפתיות להיכנס לחרם הערבי, אבל הוא המשיך את אמברגו הנשק של קודמיו, ובתקופת מלחמת לבנון, אף החרף את האמברגו בהחילו אותו גם על אספקת חלקי חילוף.¹⁰

הייתה זו צרפת שבסוף שנות השישים עמדה למכשול לישראל בניסיונותיה לפתח הסכמים עם הקהיליה האירופית

מדינות השוק המשותף החלו בהתוויית מדיניות משותפת כלפי הסכסוך הישראלי-ערבי רק ב-1969 כחלק מניסיון לעיצוב מדיניות חוץ מתואמת. מגמת מדיניות האיחוד האירופי כלפי ישראל מאז הייתה בכיוון של ביקורתיות הולכת וגוברת עד כדי עימות עם עמדות יסוד של ישראל. זאת למרות העובדה שאירופה חתמה הסכמי אסוציאציה עם ישראל והידקה עמה את קשריה הכלכליים במשך השנים. את המדיניות האנטי-ישראלית הובילה, כאמור, צרפת, שהצליחה מדי פעם בפעם לשכנע גם מדינות בעלות מסורת של אהדה לישראל, כגון הולנד, ליישר עמה קו. עד מלחמת יום הכיפורים פורסם רק מסמך רשמי אחד של חברות השוק המשותף בעניין הסכסוך במזרח התיכון ("מסמך שומאן"), שהיה זהה בתוכנו להחלטת 242 של מועצת הביטחון.

מלחמת יום הכיפורים הכניסה את גורם הנפט לשיקולים האירופיים, ומאז החל הז'רנון הפוליטי האירופי להשתמש במונח "הזכויות הלגיטימיות של הפלשתינים" במקום "בעיית הפליטים". אירופה החלה גם להכתיב עקרונות לפתרון הסכסוך, מה שהיה למורת רוחה של ישראל, שהייתה מוכנה לתיווך אירופי אך לא ליוזמות הנוגדות את עקרונותיה.

10 פלמור, שם, עמ' 115-125.

כבר לפני מלחמת ששת הימים ניכרה עוינותה של צרפת כלפי מדינת ישראל והדבר בא לידי ביטוי בגישה המקובלת על ראשי המדינה בפריז, (ובכמה ארצות אחרות באירופה), על-פיה אין הנשיא וראש הממשלה מבקרים בישראל בתקופת כהונתם.⁶

הסימנים ניכרו היטב כבר ביחסה העוין של צרפת לפעילות ישראל בסכסוך המים עם סוריה ב-1966. מלחמת ששת הימים הייתה נקודת מפנה חשובה באשר סיפקה הוכחה ניצחת לתוקפה של התיזה שרווחה בחוגי המפלגה הקומוניסטית בצרפת על-פיה ישראל היא פריו של קשר אימפריאליסטי להשתלטות על המזרח התיכון. בנוסח הגוליסטי לבשה גישה זו, כידוע, אופי אנטישמי מסורתי יותר, שהיה מלווה גם בהטלת אמברגו על קשרי הביטחון של צרפת עם ישראל. בפרשנותה להחלטת 242 של מועצת הביטחון אימצה צרפת כבר ב-1967 את הגישה המחמירה לפיה על ישראל לסגת מ"כל השטחים" ולא מ"שטחים" כפי שגרסו מדינות מערביות אחרות. גם צרפת שלאחר דה-גול המשיכה ב"מדיניות הערבית" שלה. הייתה זו צרפת שבסוף שנות השישים עמדה למכשול לישראל בניסיונותיה לפתח הסכמים עם הקהיליה האירופית. על-פי הערכתו של שר החוץ הישראלי דאז אבא אבן, "פאריז הבינה שחתימת הסכם העדפה בין ישראל לקהיליה תחזק את מעמדנו הבינלאומי ומתוך כך תנגוד את המדיניות הערבית של צרפת."⁷

גם ממשל ואלרי ז'יסקאר ד'אסטין פעל באופן ברור כדובר העמדה הערבית במועצת השוק המשותף תוך שהוא ממשיך באופן נמרץ במכירת נשק לערבים, ותומך בגלוי, אפילו יותר מממשלים קודמים, בתמיכה בערבים בנושא הפלשתיני. ממשל זה אף המשיך למעשה את מדיניות קודמו ביחס למתקפות הטרור הערבי. כאשר בוצעו פיגועים בישראל דוגמת זה שבמלון סבוי בתל אביב לא שיקפה התגובה הצרפתית הרשמית זעזוע ושאת נפש כפי שעשו מדינות מערביות אחרות, ועמדה זו של צרפת באה לידי הקצנה מבישה בפרשת חטיפת מטוס איר-פראנס לאוגנדה.⁸

פרנסואה מיטראן, שכאמור ביקר בישראל ב-1982 ותואר כ"ידיד הגדול של ישראל", היה הראשון שקיבל את יאסר עראפת בארמון האליזה, ובפגישה עם נציגי הליגה הערבית ב-1982 הצהיר כי ישראל עשתה שגיאה "בדחפה עם אחר אל פינה של התנגדות נחושה", והוסיף את המשפט: "אני מצדיע למאבק הזה", אפילו מבלי לסייג את דבריו ממעשי טרור דוגמת טבח הספורטאים במינכן או טבח התלמידים במעלות.⁹

6 הנשיא הראשון שביקר בתקופת כהונתו היה פרנסואה מיטראן בשנת 1982. ראו: אליעזר פלמור, *ידידות במבחן*, ירושלים: כרמל, תשנ"ח, עמ' 92. (המחבר טוען שם באשר לשנת הביקור.)

7 אבא אבן, פרקי חיים, ספריית מעריב, 1978, עמ' 475.

8 בעניין המדיניות הצרפתית בתקופת ז'יסקאר, ראו: א. יניב, "המשכיות ותמורה במדיניותה הישראלית של צרפת", עיונים בחקר המזרח התיכון, מס. 13, אוניברסיטת חיפה.

9 פלמור, שם, עמ' 52.

ועידת לונדון של מדינות השוק (יוני 1977) אימצה מונח חדש בקבעה כי לב הסכסוך הישראלי-ערבי הוא היעדר "מולדת לעם הפלשתיני", וממילא הסכם השלום עם מצרים שפרץ מאוחר יותר, לא הניח דעתה של אירופה כאשר לא הבטיח מולדת זו.

"הצהרת ונציה" של מדינות השוק המשותף (1980) פיתחה את רעיון המולדת ל"עם הפלשתיני", בהוסיפה כי יש לשתף את אש"ף במשא ומתן. הודגש גם הצורך לדון בסוגיית מעמדה של ירושלים. המדינות הידיוניות לישראל כגון הולנד, דנמרק וגרמניה לא נקפו אצבע למנוע הצהרה זו.

מלחמת לבנון השנייה הייתה מקרה מבחן לאיחוד האירופי ביחסו לישראל. חברות האיחוד, ובייחוד צרפת הכירו היטב את המציאות בלבנון

אכן כל מדינות השוק המשותף הצביעו בעצרת או"ם ב-1980 בעד החלטה שגינתה את חוק ירושלים. (לא הייתה אחידות כזאת במקרים קודמים בהם נערכה בעצרת או"ם הצבעה בעניין ישראל). הצבעה זו התקיימה כאשר היה כבר הסכם שלום בין ישראל ומצרים, מה שהיה אמור למתן את יחסה של אירופה לישראל, אולם דווקא באותה תקופה הצביעו תשע מדינות הקהילה האירופית באו"ם בעד הצעות החלטה אנטי-ישראליות, או, שלמצער, נמנעו מהחלטות בעלות ניסוח חריף במיוחד. אירופה ככלל לא הביעה התלהבות מהסכמי קמפ-דיויד בין ישראל ומצרים, ולמעשה התייצבו שמונה חברות הקהילה האירופית מאחרי צרפת בהסתייגותה מ"שלום נפרד עם מצרים".¹¹ אחרי הסכמי אוסלו כאשר ישראל הייתה אמורה ליהנות מחדש לאומים נרשמה הקלת מה ביחסה של אירופה לישראל בזירת האו"ם, אבל מ-1995 שוב חוזרות מדינות אירופה לתמוך בהצעות החלטה בעלות ניסוח אנטי-ישראלי חריף.¹²

עד אוסלו שימש התיק הישראלי-פלשתיני נושא

11 על תקופה זו, ראו בפרוטרוט: אילן גרילסאמר ויוסף ויילר, "שיתוף פעולה פוליטי באירופה והסכסוך הערבי-ישראלי, 1970-1982", בתוך בנימין נויברגר (עורך), *מלחמות והסדרים*, האוניברסיטה הפתוחה, תשנ"ג על הצבעותיה הקונצנזואליות של הקהילה האירופית באו"ם בעניין ישראל ראו: Paul Luif, "EU Cohesion in the UN General Assembly", *Occasional Papers*, No. 49, EU Institute for Security Studies, December 2003.

12 דורי גולד, מי שהיה שגריר ישראל באו"ם, טוען כי כבר שלושה שבועות אחרי החתימה על הסכם אוסלו הראשון (13 ספטמבר 1993), התנהלה בעצרת הכללית החגיגה האנטי-ישראלית המסורתית בתמיכת מדינות אירופה, אך נראה לי, שבכל זאת ניכר מיתון בנוסח האנטי-ישראלי. ראו: Gerstenfeld, an interview with Dore Gold, "Europe's Consistent Anti-Israeli Bias at the UN", *Post Holocaust and Anti-Semitism*, No. 34, July 1, 2005.

חביב לניסיונות גיבוש מדיניות חוץ אחידה של האיחוד האירופי, ומאז אוסלו קיבלו האירופים תמריץ נוסף כאשר הייתה להם הזדמנות לנוכחות קונקרטיה בשטחי הרשות הפלשתינית.¹³

בעקבות "חומת מגן" המליץ הפרלמנט האירופי, (שאמנת מאסטריכט העצימה סמכותו), באפריל 2002 על הטלת אמברגו נשק על ישראל (כמו גם על הפלשתינים), וחמור מכך הייתה המלצתו להשעיית הסכם האסוציאציה עם ישראל.

אפילו תוכנית העקירה של יישובים יהודיים מגוש קטיף לא חוללה גלי אהדה לישראל מאירופה הרשמית. מועצת שרי אירופה קיבלה החלטה באפריל 2004 שאמנם מקדמת בברכה את התוכנית של ראש הממשלה שרון, אך קבעה כי תוכנית זו לא תתקבל על דעת אירופה אם לא תתואם עם הפלשתינים ואם לא תלווה בפתרון בעיות הליבה הכוללות את בעיית הפליטים הערביים.¹⁴

מימד חדש ביחסה של אירופה לישראל הופיע עם החרפת תופעת הטרור האסלאמי. בפוליטיקה האירופית הלכה וגברה הטענה שיישוב הסכסוך הישראלי-ערבי יסייע לא רק בשיפור היחסים בין המערב לבין "המזרח הקרוב הערבי", אלא גם יביא שינוי ביחסי המערב עם העולם המוסלמי.

זוהי הנחה חמורה מבחינתה של ישראל שהרי מובלעת בה תזה מיסודות האנטישמיות שהיהודים, ובמקרה דן, מדינת היהודים, מסכנים את שלום האנושות. סקר דעת קהל מטעם הנציבות האירופית שנערך ב-2003 הראה ש-59 אחוזים מהנשאלים סבורים כי ישראל מהווה סכנה לשלום העולם יותר מאשר איראן, צפון-קוריאה ופקיסטן. ככלל, בדעת הקהל האירופית ובייחוד בצרפת ובלגיה מתקבל הרושם שהסכסוך הישראלי-ערבי הוא הסכסוך הבינלאומי היחיד בעולם. עמדה כזו עלולה להוביל למסקנה, שלמען שלום, העולם ראוי לוותר על קיום מדינת ישראל. אכן, אין זה פלא שיש היום באירופה, אמנם לא בחוגים הרשמיים, המערערים על לגיטימיות קיומה של מדינת ישראל, ורואים בה, כמאמר הסופר הנורווגי יוסטיין גורדאר, מדינת רשע.¹⁵

אבל גם אירופה הרשמית מחריפה את ביטוייה האנטי-ישראלים. די אם נזכיר כי "מועצת אירופה" גינתה את ישראל במלחמת לבנון השנייה, וכי ראש ממשלת ספרד, זאפאטרו, עטה כפייה על ראשו בהפגנת הזדהות עם הערבים.

13 Dorothee Schmid, "European Views of the Israeli-Palestinian Conflict: The Contribution of Member States to Framing EU Policies", in Roby Nathanson and Stephan Stetter (ed.), *The Middle East Under Fire?*, The Israeli European Policy Network, Tel Aviv-Berlin, May 2007.

14 "Council of Ministers Urges Coordinated Withdrawal", The European Commission's Delegation to Israel, Newsletter, June 2004.

15 Adi Schwartz, "A Country in Question", <www.haaretz.com>, January 1, 2007.

הביטויים האנטישמיים, האנטי-ציוניים והאנטי-ישראלים נשמעים חזק וברור יותר בערוצים המבטאים את דעת הקהל האירופית מאשר בחוגי הממשל, הן ברמה הלאומית והן ברמה האירופית. אירופה הרשמית אינה מרשה לעצמה אנטי-ישראליות בוטה, ומובן שהיא נוהרת שלא להיכשל בביטויים אנטישמיים. זהות האירופית לאחר מלחמת העולם השנייה, במידה שניתן להבחין בה, הלכה ובנתה עצמה על דחייה מוחלטת של כל גילוי של גזענות. כמו כן, נתונה מועצת שרי אירופה, הגוף הכלל אירופי העליון, לאילוצים של ריאל-פוליטיק ביחסיה עם מדינת ישראל. אך מה שמכונה דעת הקהל באה לידי ביטוי "טבעי", משוחרר ממוסרות התקינות הפוליטית. התייחסות למדגמים ולסקרים הבאים שנערכו בשנים האחרונות באירופה בנושא היחס למדינת ישראל וליהודים, והתייחסות לנעשה בפרלמנט האירופי יצביעו על הבחנה זו:

דרך מהימנה ביותר לבדוק תופעות של אנטישמיות באירופה היא באמצעות התפיסות שהאליטות היהודיות המקומיות מגלות בעניין זה, מכיוון שבדרך כלל אין נטייה אצל אליטות אלה להגזים בתופעות האנטישמיות. בשנת 2002-2003, נערך סקר בקרב 35 אישים יהודיים בשמונה מדינות אירופיות תחת הכותרת: "Perceptions of Anti-Semitism :¹⁹ in the European Union"

והוא מצביע על תופעות פרדוכסליות שכה מאפיינות את האנטישמיות המודרנית כגון העובדה שבצרפת, דווקא בתקופה לאחר שהכנסייה הקתולית הסירה מהיהודים את עוון רצח-אל, יהודי אינו יכול להסתובב עם כיפה על ראשו. בכל ארצות אירופה הפכה האנטישמיות יותר ויותר למקובלת מהבחינה החברתית. בבליה, למשל, "האנטישמיות החברתית", הפכה לתופעה שאין מתביישים בה, ומה שנחשב לטאבו לאחר מלחמת העולם השנייה אינו קיים יותר.

פרדוקס מאפיין גם את גילויי האנטישמיות בספרד: השואה לא הוכרה בספרד, ולכן רק לאחרונה החלה להיות מודעות לשואה בקרב התלמידים והציבור הספרדי. והנה דווקא מודעות זו פועלת כבומרנג, כי נוטים להשוות את יחס של ישראל לערביי יש"ע לפשעי הנאצים. יצויין כי השוואת המדיניות הישראלית למעשי הנאצים הושמעה כבר זמן רב קודם לכן, בעקבות במלחמת לבנון הראשונה על ידי אישיות רשמית, אולוף פאלמה, ראש ממשלת שוודיה (בכהונתו השנייה), שיחד עם ידידו ברונו קרייסקי הקנצלר האוסטרי תרמו לתהליך הלגיטימציה הבינלאומית של יאסר ערפאת.²⁰

19 הסקר נערך על-ידי: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia

20 על יחסיה של שוודיה למדינת ישראל ראו: Moshe Yegar, *Neutral Policy- Theory Versus Practice: Swedish-Israeli Relations*, Israel Council on Foreign Relations, Jerusalem 1993.

עם זאת, אירופה הרשמית כמובן אינה מטילה ספק בזכות קיומה של מדינת ישראל. אדרבא, האיחוד האירופי כבר הצהיר ב-2005 כי שלילת הלגיטימיות של מדינת ישראל היא ביטוי לגזענות ואנטישמיות.¹⁶

מלחמת לבנון השנייה הייתה מקרה מבחן לאיחוד האירופי ביחסו לישראל. חברות האיחוד, ובייחוד צרפת הכירו היטב את המציאות בלבנון. הן ידעו כי לא הייתה פרובוקציה מצד ישראל כלפי לבנון או החזבאללה. הן ידעו כי צה"ל נסוג מלבנון בתקופת אהוד ברק וכי צבא לבנון לא צלח במשימתו להשתלט על דרום המדינה. הן ידעו כי לישראל הייתה זכות להגן על עצמה מפני הפגזות החזבאללה. אפילו שר ההגנה הרוסי סרגיי איבנוב קרא לחזבאללה כשלושה ימים אחרי חטיפת החיילים להפסיק להשתמש בשיטות טרור. הייתה לאיחוד האירופי הזדמנות לעמוד לימין ישראל, ובכך אולי להצדיק את יומרתו לשמש כמתווך הוגן בסכסוך הישראלי-ערבי, אולם האיחוד, לא ניצל הזדמנות זו. מועצת השרים האשימה את ישראל בשימוש בכוח לא סביר, וב-2 באוגוסט הודיעה התורנית הפינית של מועצת השרים כי אין הצדקה להכריז על חזבאללה ארגון טרור. עוד קודם לכן, באותו יום, הודיעה פינלנד כי אין להשלים עם כוונת ישראל להחריף תגובותיה למתקפת החזבאללה.¹⁷

ככלל, לא היה קל לאיחוד האירופי לגבש מדיניות אחידה כלפי המצב במלחמת לבנון השנייה. בריטניה, גרמניה וצ'כיה היו החברות הבולטות שהבינו ללבה של ישראל. טוני בלייר הבין כי החזבאללה התגרה בישראל על מנת שזו תגיב בחומרה שתעורר עליה את זעם העולם. האו"ם קיבל לבסוף החלטה על שיגור כוח רב-לאומי ללבנון, אך ללא מנדט לפרק את החזבאללה מנשקו, והיה ברור שצבא לבנון, שהיה אמור לבצע משימה זו, לא יוכל, ואף לא ינסה לעמוד בה. כולם חשבו שצרפת, בעלת האינטרסים בלבנון, תספק את רוב הכוח שהיה אמור למנות 15,000 חיילים, אך היא הקציבה בתחילה רק 200, בעוד שאיטליה הבטיחה 2,500 חיילים, ובכך הבטיחה לעצמה פיקוד על הכוח. פוליטיקאים צרפתיים, וביניהם סרקוזי, שהיה אז שר הפנים, הודו במחדל זה של צרפת. אבסורד הוא שדווקא בעיצומה של המלחמה מצא לנכון שר החוץ הצרפתי פיליפ דוסט-בלוי לשבח את אירן כמדינה המהווה גורם מייצב במזרח התיכון.¹⁸

עם זאת יש להדגיש כי האיחוד האירופי לא הפעיל כל לחץ על ישראל במשך המלחמה.

<<http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/AS/AS-WorkingDefinition-draft.16.pdf>>

17 בעניין זה ראו סקירה נרחבת: Manfred Gerstenfeld, "Europe's Mindset: Toward Israel as Accentuated by the Lebanon War", *Jerusalem Viewpoint*, No. 547, October 2006, Jerusalem Center for Public Affairs.

18 Herb Keinson, "French FM Praises Iran as Stabilizing Force in Region", *Jerusalem Post*, August 1, 2006.

וליצור נקודת מבט שונה, שלא מתוך אשמת אין קץ, על משמעות היחס ליהודים בשואה, "eine neue Aufrechnung mit der Shoah".²²

המצב בבריטניה אינו טוב יותר. קיים לובי ערבי חזק ביותר בפרלמנט, אך למרות זאת התקשורת הבריטית אינה מעלה על דל שפתייה את המונח "לובי ערבי", ולעומת זאת יש דיבורים על לובי יהודי, למרות העובדה שאם הוא קיים הריהו זניח ביותר. הדיבורים על הלובי היהודי נעשים במונחים אנטישמיים כגון ה-cabal שנמצא מסביב לטוני בלייר. (זהו מונח אנגלי שמשמעותו "חבורת זוממים"). באנגליה קיימת ברית בלתי קדושה בין השמאל והאסלאם הרדיקאלי, שלמרות הפער האידיאולוגי ביניהם הם מאוחדים בשנאת ישראל. עם זאת ההנהגה הבכירה הנוכחית בבריטניה, כמו גם משפחת המלוכה ברובה, אינה מגלה ביטויים אנטישמיים. גם חלק מרכזי של העיתונות הבריטית חפה ממאמרים אנטישמיים או אנטי-ישראליים ברמת ארסיות גבוהה. (המאמרים האנטי-ציוניים בהארץ, הם לפעמים הרבה יותר ארסיים מאשר בעיתונות הבריטית), אולם יש עיתונים כגון *The Independent*, ו-*The Guardian* שמפרסמים מאמרים אנטישמיים ארסיים במידה שגורמת נזק רב לתדמית העולם היהודי וישראל.

פרסום מאמרים אנטי-ישראליים מהווה גורם חשוב בסיכויי הקידום המקצועי של עיתונאים. סוזן גולדנברג, שהייתה הכתבת של הגארדיאן בישראל, ושהייתה בלתי אוהדת בעליל, זכתה לפרסים מקצועיים. האינדיפנדנט פירסם בזמנו קריקטורה מאת דייב בראון, שבה נראה אריאל שרון זולל ילדים. עורך העיתון היה היהודי Simon Kelner. הקריקטורה הזו זכתה ב-2003 בפרס הקריקטורה הטובה מטעם החברה לקריקטורות פוליטיות, *Cartoon Society*. הניו-סטייטסמן פרסם ב-2002 מאמר על הלובי הציוני בלונדון המשפיע באמצעות ממון על המדיה הבריטית, תחת הכותרת "A Kosher Conspiracy", המלווה באיור של מגן דוד מזהב נעוץ בדגל הבריטי. בכתבה מובאת התייחסות ליהודים העומדים בראש תאגידים כלכליים, בראשם פויו זבלדוביץ', חברי פרלמנט ובית הלורדים בליווי שמותיהם המקוריים. עורך העיתון התנצל מאוחר יותר על האיור אך לא על תוכן הכתבה.²³

ה-BBC נוקט זה שנים רבות עמדה אנטי-ישראלית מובהקת ובאופן מתוחכם, ועל כן מסוכן במיוחד. למשל, כאשר יש דיווח מישראל מוצגת ברקע שקופית שבה

כמעט כל המרואיינים בסקר הנזכר לעיל, קבלו על כך שהחברה הכללית נוטה לפקוד את עוונות ישראל ביחס לפלשתינים על היהודים המקומיים.

קיים, בדרך כלל, ערוב תחומים בין "יהודי" ל"ישראלי". בספרד למשל, יש התייחסות בתקשורת ל"טנקים יהודיים" הרומסים את הפלשתינים. בתקופת האינתיפאדה השנייה הפסיקו בספרד הוצאת ספרות ישראלית מתורגמת. בצרפת הפכה הביקורת על ישראל לשיח אנטישמי בייחוד בחוגי השמאל, הירוקים והחוגים המתנגדים לגלובליזציה, עד כדי ביטויים של הטלת ספק בלגיטימיות של קיום מדינת ישראל. ההרגשה אצל יהודי צרפת ובלגיה היא, שאומנם הגויים מגלים סימפטיה ליהודים המתים אך שנאה ליהודים החיים. בפרסום רשמי של משרד החינוך הפלמי מתוארות פעולות הצבא הישראלי בשטחים כסוג של רצח ריטואלי. המצב בגרמניה קשה אף הוא, ואולי יותר מאשר במקומות אחרים, וזאת בשל החשש שקיימת נטייה אצל האנטישמים הגרמנים לטפול עלילות קשות על העם היהודי, ובכך להטות את המודעות של הציבור הגרמני בפרט, והאירופי, בכלל, מפשעי הנאצים לפשעי היהודים. כלומר אם יובלטו פשעי היהודים יעומעמו פשעי הנאצים. ב-2007 השוו בישופים גרמניים את גדר ההפרדה לחומות גטו וארשה. מחקר שערך הסוציולוג וילהלם הייטמאיייר ב-2004 מלמד על כך כי 51 אחוזים מהגרמנים סבורים כי יחס הישראלים לפלשתינים אינו שונה מהותית מיחס הנאצים ליהודים. סקר של ה-BBC מראה כי 77 אחוזים

המוסר הכפול של האירופים, בולט לעין באשר האיחוד האירופי אינו מגנה מדינות אחרות שמגיבות על פגיעה בביטחונן באופן אגרסיבי הרבה יותר מאשר ישראל

מהגרמנים מתייחסים אל ישראל בשלילה.²¹ "המרכז הטכנולוגי של אוניברסיטת ברלין לחקר האנטישמיות" קובע כי האנטישמים "המודרניים" סבורים כי למדינת ישראל, אין זכות קיום באשר היא שונה באורח שלילי מכל מדינה אחרת. תפיסה זו של מדינת ישראל היא בעלת מאפייין אנטישמי קלאסי המתייחס אל היהודי כאל זר נצחי שעצם קיומו פוגע בהרמוניית החיים של סביבתו.

באוסטריה קיימת נטייה דומה. אחד המרואיינים באוסטריה טען כי הסכסוך הישראלי-ערבי נתן לאוסטרים הזדמנות להטות את השיח על השואה לפסים אחרים,

22 קיימת סברה כי הצגה רוויזיוניסטית רדיקאלית כזו של השואה לא תתרחש שהרי הזהות האירופית, במידה והיא קיימת היום, מכילה בתוכה את לקח השואה כמרכיב מרכזי. אוטולנגי, למשל, מצייין כי אירופה הרשמית יצאה בחריפות נגד אחמדינז' לא כאשר הצהיר על כוונות ההתגרענות של ארצו, ולא כאשר איים לתקוף את ישראל, אלא רק כאשר הכחיש את השואה. ראו: Emanuele Ottolenghi, "Europe and the Middle East", Transatlantic Institute, January 11, 2006.

The New Statesman, January 14, 2002; *The Guardian*, February 7, 2002.

21 ראו: בימן וויטל, "הטנו הגרמני-ישראלי", הארץ, 14 מרץ 2008.

עם זאת הפרלמנט אינו משוחרר מלחצים פרו-ערביים, ומנטיות אנטישמיות ואנטי-ישראליות: כאשר הועלתה יוזמה לפני כמה שנים שהפרלמנט יחקור מה באמת נעשה עם הכספים המועברים לפלשתינים הודיעו מספר לא קטן של חברי פרלמנט גרמניים (מהנוצרים דמוקרטים) כי יסכימו לחתום על היוזמה רק בתנאי ששמותיהם לא יפורסמו. (להעברת יוזמה כזו דרושים חתימותיהם של רבע מחברי הפרלמנט). מי שהיה אז הנציב לענייני חוץ של האיחוד האירופי כריס פטאן, לחץ על חברי פרלמנט לא לחתום, ואכן, תשעה מאלה שכבר חתמו נסוגו עקב לחץ זה, ולבסוף קמה מעין ועדת בדיקה, ולא ועדת חקירה, בעלת סמכויות מעוקרות, כאשר רוב חבריה היו דווקא שונאי ישראל. החקירה התקיימה במרוצת 2003-2004, ולמרות שישראל סיפקה עדויות למכביר אודות השימוש הנלווה שעושים הפלשתינים בכסף האירופי, החליטו 13 מתוך 25 חברי הוועדה כי אין מספיק עדויות מרשיעות, ואילו 12 חברים טענו כי יש מספיק עדויות להמשך החקירה שתעשה על ידי הפרלמנט הבא. מכל מקום עד היום גם הפרלמנט וגם הנציבות אינם עומדים בהחלטתם ומתחמקים מבעיית ההסתה האנטישמית ואנטי-ישראלית בספרי הלימוד הפלשתיניים. כאשר נשאל כריס פטאן, מדוע מתחמקת הנציבות מאחריותה למנוע מהפלשתינים שימוש בכספי האיחוד כאשר הללו ממשיכים לכלול הסתה בספרי הלימוד שלהם הוא ענה: "יש לנו עניינים חשובים יותר מאשר לעסוק בניטור ספרי לימוד".

פרסום מאמרים אנטי-ישראליים מהווה גורם חשוב בסיכויי הקידום המקצועי של עיתונאים

הפרלמנט מגלה לעיתים קרובות מוסר כפול במינוחים שלו לגבי מעשי האיבה במזרח התיכון כאשר התגובה הישראלית למעשי טרור היא כמעט תמיד excessive force. כשהגיבה ישראל תגובה צבאית למעשי הטבח במלון פארק בנתניה ב-2002 גינה כריס פטאן את ישראל שהיא רומסת ברגל גאוה את אמנת ג'נבה. באותו הקשר קיבל הפרלמנט החלטה להשעות את הסכם האסוציאציה עם ישראל, אלא שלמזלה של ישראל נדחתה החלטה זו על-ידי מועצת השרים והנציבות האירופית.²⁴ האויב הבולט ביותר בפרלמנט הם מהגוש השמאלני-קומוניסטי-ירוק (GUE-NGL): European United Left-Nordic Green Left. הם אלה שהביאו לידי כך שגם בהחלטת

נראה הר הבית ועליו מסגד אל אקצה, מה שיוצר רושם מתמשך שירושלים היא באופן מובהק עיר מוסלמית. כתבי התחנה הם רובם ככולם אנשי שמאל מובהקים. השגריר לשעבר בבריטניה ד"ר צבי שטאובר מספר בראיון למנפרד גרסטנפלד כי זמן קצר לאחר שהחל בכהונתו הוא ארח ועדת עיתונאים, ואחד מהם, עיתונאי חשוב, העיר: "אדוני השגריר, הבטח לי שאין זו המדיניות הרשמית של ממשלת ישראל לירות בעיתונאים".²⁴

אפילו הארץ, במאמר מערכת שלו מיום 27 מאי 2007, תחת הכותרת "הקרב על בריטניה", קובע כי בריטניה עומדת בחזית העמדה האירופית השוללת את הלגיטימיות של מדינת ישראל וכי יש חוגים לא-שוליים שם הרואים בהקמתה של מדינת ישראל טעות.

★

המגמות בפרלמנט האירופי (להלן: הפרלמנט):

Rijk van Dam, מי שהיה חבר הפרלמנט והעומד עתה בראש "הקואליציה האירופית למען ישראל" (European Coalition for Israel), מעריך כי 20 אחוזים מחברי הפרלמנט הם פרו-ישראליים, מספר זהה הם פרו-ערבים, ו-60 אחוזים מתנדנדים. בנושאים מסוימים ובמידה מסוימת החלטות והצהרות הפרלמנט אמורות להיות חופשיות ממגבלות פוליטיות בינלאומיות ומלחץ ערבי, ולכן בשתדלנות נכונה אולי ניתן להשיג שם תוצאות טובות יותר לעניין הישראלי מאשר במועצת השרים. הנה, לדוגמה ב-2003 קיבל הפרלמנט החלטה לפיה כספים שמועברים לרשות הפלשתינית לא יוקצו לפעילות אנטי-ישראלית כגון הסתה, או זריעת שנאה ושכתוב ההיסטוריה. החלטה זו התקבלה עקב פעילות לובי פרו-ישראלי.

הישג אחר היה ב-2005 כשהפרלמנט קבע שקיימות מספיק עדויות להכריז על החזבאללה ארגון טרור, וכי על מועצת השרים לנהוג בהתאם, ולכלול את הארגון ברשימת ארגוני הטרור. מועצת השרים לא קיבלה זאת בגלל התנגדות צרפת, ספרד ואירלנד. עמדתה של צרפת בעניין זה ברורה לאור קשריה המיוחדים עם לבנון, ובהתחשב בעובדה שהחזבאללה התקבל בצרפת לא רק כארגון צבאי אלא גם כמפלגה פוליטית לגיטימית. עמדה זו רווחה גם בארצות אחרות כגון איטליה: מאסימו ד'אלמה, שר החוץ האיטלקי טען כי ארגון שיש לו 35 חברים בפרלמנט הלבנוני, אינו יכול להחשב כארגון טרור, והוא גם היה סבור שאין להחרים את חמא"ס - "תנועה עממית" שהיא חלק "ריאלי ומשמעותי של העם הפלשתיני".²⁵

"British Attitudes Towards Israel and the Jews", an interview with Zvi Shtauber, in Manfred Gerstenfeld, *Israel and Europe: An Expanding Abyss?*, Jerusalem Center for Public Affairs.

25 הארץ, 17 יולי 2007.

"Anti-Israeli Bias in the European Parliament", an interview with Rijk van Dam, Jerusalem Center for Public Affairs, September 1, 2006.

ספק באשר למקורות הארס האנטי-ישראלי הנוסף מפי כמה ממבקריה של ישראל.²⁸

עם זאת נכון שלא כל ביקורת על ישראל נובעת ממקורות אנטישמיים כשם שלא כל נטייה אנטישמית הופכת בהכרח לביקורת על מדיניותה של ישראל, כפי שלמשל, אנו רואים במדינות מזרח אירופה שהצטרפו לאחרונה לאיחוד האירופי, ששם האנטישמיות היא ממש תופעה גנטית, ובכל זאת הביקורת על מדיניות ישראל במידה שהיא קיימת - פחותה מאשר במערב אירופה.

שוב יודגש, וזהו אחד מהגילויים הפרדוכסליים הטראגיים המאפיינים את הדיאלוג האירופי-יהודי ההיסטורי, כי החרפת היחס של אירופה הלא-רשמית, למצער, לישראל הולכת וגוברת דווקא מאז התחלתו של תהליך אוסלו, וביתר שאת מאז הנסיגה מדרום לבנון בשנת 2000, ומעזה בשנת 2005. הדיבורים הנלווים באירופה בדבר חוסר הלגיטימיות של מדינת ישראל, הקריאה לחרם על ישראל מצד ארגונים בריטיים ונורווגיים שונים - כל אלה החרפו דווקא כאשר ישראל מגלה נכונות, בדיבורים ובמעשים לנסיגה משטחים בארץ ישראל ולפשרנות ומדיניות פיוס לנוכח הדרישות הערביות.²⁹

★

יחס זה למדינת ישראל ניתן להבנה מזוויות מבט שונות. קיימת הזווית המטפיזית-מהותנית שעיקרה "בידוע שעשו שונא ליעקב". לעומתה קיימת זווית המבט הריאל-פוליטית, המתייחסת לאינטרסים לאומיים ואזוריים, ומצטרפת לשתיקה הגישה ההיסטוריסטית לפיה האיחוד האירופי בעצם היווצרותו וקיומו מהווה מופת לעליונות האחוה, השלום והפרדליזם על פני לאומנות, פרוד ומלחמה, בעוד שישראל במדיניותה מזכירה לאירופה את חטאי עברה האפל. יש גם המפרשים את המדיניות האירופית כלפי ישראל בקונטקסט של הדיסהרמוניה הטרנס-אטלנטית המסורתית.

מבחינת מציאות מעמדה של ישראל מול אירופה נראה שזוויות מבט אלו אינן אקסלוסיביות, כלומר, אינן מקוזזות האחת את רעותה. אדרבא, כל אחת מהן כוללת ומשקפת את האחרת. לפעמים נדמה כי גוברת השפעתה של זו, לפעמים זו של רעותה, אך הן משולבות זו בזו לכדי מארג המציב מסקנה שמדינת ישראל היא ישות על תנאי, אלא שהתנאי משתנה במרוצת העיתים.

הזווית המטפיזית-מהותנית והזווית הריאל-פוליטית

28 Chris Patten, *Not Quite the Diplomat*, London: Penguin Books, 2005, p 196; מי שהיה נשיא איטליה פרנצ'סקו קוסיגה מצוטט בעיתונות האיטלקית כמי שטען שעמדת כמה שרי ממשלה לישראל בהקשר המלחמה לבנון נובעת מאנטישמיות. ראו: Manfred Gerstenfeld, "Europe's Mindset Towards Israel as Accentuated by the Lebanon War", *JCPA*, October 1, 2006, אולם להערכת יש להתייחס בספקנות להצהרות קוסיגה.

29 על החמרה ביחס השלילי לישראל בדעת הקהל האירופית ראו בפרוטרוט: Emanuele Ottolenghi, "Europe and the Middle East", *Transatlantic Institute*, January 11 2006.

הפרלמנט מיום 10 אפריל 2002 ומיום 23 אוקטובר 2003 ייכלל סעיף התומך בסרבני שירות צבאי בשטחים, ובמכתב הסרבנים של טייסי חיל האוויר. חברים מגוש שמאלני אחר שבו חבר דניאל כהן בנדיט Greens-EFA תמיד מצביעים נגד ישראל.

יש כאלה הבולטים בארס האנטי-ישראלי שלהם כגון האוסטרי Hannes Svoboda מהגוש הסוציאל-דמוקרטי שטוענים שאין לישראל זכות קיום כלל. הגוש הדמוקרטי-ליברלי הוא הגוש השלישי בגודלו בפרלמנט, וחלק לא קטן מחבריו אינם אוהדים גדולים, ובייחוד לא החברים הבריטים, לעומת זאת, כמה מהגושים הקטנים, כגון "העצמאיים" תומכים בישראל. בגוש הנקרא The Union for Europe of the Nations יש תערובת של דעות: מצד אחד שונאת ישראל מאירלנד Fianna Gael, ומהצד השני החבורה הפורטוגלית בשם Partido Popular שמביעים אהדה לישראל. אגב, חברי הפרלמנט מאירלנד, יש לציין כי בעיני רבים באירלנד, מלחמת הפלשתינים בישראל מזוהה עם מלחמת הקתולים בפרוטסטנטים בצפון-אירלנד.

ככלל ניתן לומר שהפרלמנט ומועצת שרי אירופה נחלקים ביניהם בשאלת הדרך הטובה ביותר שבה ניתן ללחוץ על ישראל: בעוד שהפרלמנט גורס את שיטת המקל, שמשמעותה איומים בסנקציות כלכליות על ישראל הרי שמועצת השרים גורסת את "השיטה האינסטרומנטלית" הווי אומר, לא איומים בסנקציות, וזאת על מנת שהאיחוד האירופי יוכל להמשיך ולהיות רלוונטי ל"תהליך השלום" כמתווך הוגן, אלא באמצעות שכנוע ישראל לקבל את המתווה האירופי לטובתה היא.

העיסוק של מועצת השרים בעניינה של ישראל הוא די אינטנסיבי, וכמעט שאין חודש שבו אין למועצת השרים מה לומר בעניין ישראל, אלא שיש להדגיש כי בדרך כלל ההחלטות מנוסחות על ידי פקידים בדרג שגרירים ומאושרים אוטומטית על ידי השרים. אכן, בדעת הקהל האירופית יש המלינים על כך שמועצת השרים אינה אסרטיבית די בהחלטותיה כלפי ישראל.²⁷

ודאי שאין כולם מודים בכך שההתבטאויות האנטי-ציוניות החרפות הן מסווה לאנטישמיות. כריס פטאן, למשל משבח את פרופ' שלמה בן-עמי, שבהיותו שר החוץ הביע בפניו הערכה שביקורת, ולו גם נוקבת על מדיניות ישראל אינה מעידה בהכרח על אנטישמיות, ואפילו כמה מהעיתונאים בבריטניה שמלעיזים על ישראל בשפה בוטה, אינם מוכנים לעמוד מול אשמת אנטישמיות, אך הביטויים הקשים בנוסח הפרוטוקולים של זקני ציון, אינם מותרים

27 ראו למשל: Donald MacIntyre, "The EU Should Demand More from Israel", *The Independent*, December 26, 2007; במאמר זה מלין מקינטיר על כי מועצת השרים מתעלמת מדוחות המגעים אליה בעניין הבנייה הישראלית מסביב לירושלים המזרחית. וכן השווה: "Israel and the European Union" an interview with Oded Eran, in Manfred Gerstenfeld, *European-Israeli Relations: Between Confusion and Change?*, September 2007.

בהתייחסות לחגיגות השישים של מדינת ישראל אמר פוטרינג בפאתוס, ובהשתמשו בגוף ראשון רבים:

בשנה הבאה נחוג כולנו את יובל השישים להקמת מדינת ישראל. האם אין זה הזמן להשיב רצון העם לשלום וביטחון וכבוד לעמים אחרים - שאיפה שבמשך דורות ארוכים הייתה סיבה של העם הזה לשוב לארץ המובטחת?

נכון שלא כל ביקורת על ישראל
נובעת ממקורות אנטישמיים
כשם שלא כל נטייה אנטישמית
הופכת בהכרח לביקורת
על מדיניותה של ישראל

לישראל הזכות להגן על עצמה אך אין היא יכולה להתעלם מכללי הצדק האוניברסאלי ולהגיב על התקפות הערבים בצורה בלתי מרוסנת, באשר "אין שלום ללא צדק", אמר פוטרינג. הוא ציין כי יש לקיים דיאלוג עם הערבים, וכי עצם הקמת גדר ההפרדה מונעת, ולו באופן סמלי או פסיכולוגי דיאלוג כזה, ואז הוסיף כי הוא מבין ללבה של ישראל שבעת הזו אין היא נלהבת לקיים דיאלוג (כנראה בשל ירי הקסאמים - ש.פ.), אבל הוסיף:

However, does Hebrew not have the word "Tikkun Olam", which refers to the spiritual duty to work constantly to heal our broken world?

מנאמו של פוטרינג עולות התובנות הבאות:

הסכסוך הישראלי-ערבי כמוהו ככל סכסוך בינלאומי בעידן המודרני, שהוא בעיקרו מחלוקת על זכויות לאומיות ועל התווית גבולות, וככזה הוא ניתן לפתרון באמצעות דיאלוג ורצון טוב בין שני הצדדים, והא ראייה שאירופה שסועת המלחמות הצליחה לעשות שלום בינה לבין עצמה, ואף להגיע לדרגת מה של איחוד על-לאומי, ועל כן סביר שניתן לשים קץ לסכסוך הישראלי-ערבי באמצעות דיאלוג ושיתוף פעולה. על-פי גישה זו ניתן גם להבין כי ההתנגדות האירופית לגדר ההפרדה נובעת גם מהעקרון של ההכרח בשיתוף פעולה, שכן גדר ההפרדה מונעת, באופן סמלי ומעשי שיתוף פעולה בין הצדדים. זוהי עמדה רווחת בחוגים הפוליטיים באירופה. עמדה זו מתעלמת, בידועין או שלא בידועין,

ראוי להן, כל אחת, מאמר מיוחד. כאן אעמוד רק על הזווית ההיסטוריסטית, ואיר במקצת את הזווית הטרנס-אטלנטית, ולבסוף אתיחס למתווה דרכי פעולה למאבק על דעת הקהל האירופית.

הזווית ההיסטוריסטית

קודת המוצא להבנת זווית זו תהא התבוננות בכמה אספקטים העולים מנאום בכנסת שנשא נשיא הפרלמנט האירופי האנס-גרט פוטרינג (Pöttering) ב-30 במאי 2007.³⁰

בין שאר דבריו, הוא ציין כי: We respect Israel's heritage, which is part of our own European heritage. לאחר שהצהיר שישראל נהנית ממעמד מיוחד בשוק האירופי המשותף ולאחר שסקר מפעלים אזרחיים משותפים בין ישראל לאירופה, כגון חילופי נוער, שיתוף פעולה מדעי ועוד, הוא דיבר על סיכויי השלום במזרח התיכון ועל תפקידה המשיחי של ישראל בכיוון זה של כינון השלום. לחיזוק עמדתו בדבר סיכויים ריאליים להשכנת שלום אמר פוטרינג:

Fifty years ago, a small band of courageous men and women-former enemies-decided to set aside the mistrust, not to say hatred, that still existed at the time and to instead choose reconciliation. We have reached the point we are at today because, after centuries marked by war, we chose the path of right over might, a path towards reconciliation, mutual respect and cooperation.

פוטרינג המשיך ואמר כי בדבריו אלו על מדינות אירופה שהחליטו להותיר מאחור את שנאת העבר ולהתאחד, אין משום אמירת שבח סתמית אלא הדגשת העובדה שמדינות אירופה, כחלק מלקחי העבר שינו את קונספציית הביטחון שלהם:

We no longer understand it (security - S.P.) as security against one another, but as security with one another.

פוטרינג המשיך ואמר כי זוהי שליחותו של הפרלמנט לקדם ערכים אלו של קונספציית הביטחון האירופית ושל שלום בין אויבים לשעבר, גם מחוץ לגבולות האיחוד האירופי. על אירופה, שהתנסתה בשינוי ערכים היסטורי זה, מוטלת חובה מוסרית להפיץ את מסר הפיוס ושיתוף הפעולה גם לאזורים אחרים מוכי מלחמות. זהו, הוסיף פוטרינג, גם ההסבר שעומד מאחרי התגייסות מדינות אירופה לשלוח ספינות סיור סמוך לחופי ישראל ולבנון כחלק מתרומה להשכנת שלום.

30 פורסם על-ידי משלחת הנציבות האירופית בישראל.

מהמציאות ההיסטורית המורכבת מאוד של הסכסוך. היא מתעלמת משרשי ההיסטוריים, ובעיקר מתעלמת מהמימדים האסלאמי-פאשיסטיים העולמיים הקשורים בסכסוך זה. (ויש לציין שהמימדים הדתיים של הסכסוך לא צצו לאחרונה, אלא כבר בשנות העשרים של המאה העשרים כאשר המופתי הירושלמי ביקש לנצל את סכסוך הכותל לגיוס העולם המוסלמי כולו להרס המפעל הציוני).

על-פי הגישה האירופית הבאה לידי ביטוי בנאום פוטריןג, היעדר נכונות מצד ישראל לפשרה משמעותית כלפי העולם הערבי כמוה כפשע היסטורי והתעלמות עיקשת מלקחי עברה של אירופה שהוכיחה שאפשר גם אחרת.

התובנה האחרת העולה מנאום זה, היא שמאמץ מצד ישראל להיכנס לדינמיקה של דיאלוג ופשרה עם העולם הערבי עולה בקנה אחד עם שליחותו ההיסטורית והמטפיזית של עם ישראל להביא לידי תיקון עולם. על-פי תפיסה זו, **ישראל, ולא הערבים, היא בעלת האחריות ההיסטורית.** העלאת רעיון זה של "תיקון עולם" איננו רק מחמאה לישראל. יש כאן במובלע - אף כי אני בטוח שפוטריןג

על-פי התפיסה האירופית, ישראל, ולא הערבים, היא בעלת האחריות ההיסטורית

לא התכוון לכך - ביטוי לאיזו תובנה לטנטית בתרבות האירופית שהגדרה עצמית של הלאום היהודי שבאה לידי מימוש בטריטוריה ספציפית איננה מאפיין נורמלי של העם היהודי ההיסטורי שנידון לפיזור בין האומות. אכן, בשל דחייתו את הנוצרי המושיע, אך גם, באורח פרדוכסאלי, בשל שליחותו להוות כלי במימושה של מערכת מוסר אוניברסלית. זהו רעיון שמאפייניו העיקריים מזוהים גם אצל דברי הריפורמה של יהדות גרמניה במאה ה-19, ומזוויות אחרות ושונות אצל הרב שמשון רפאל הירש, ובגישה האוטונומיסטית האנטי-ציונית של ההיסטוריון שמעון דובנוב.

ממילא ניכר כי ערביי ארץ ישראל נשפטים על-ידי דעת הקהל האירופית באמות מידה מקלות מאלו שישראל נשפטה בהן.

גישה כזו אנו מוצאים גם אצל מכחישי לגיטימיות של מדינת ישראל כמדינה יהודית, אצל כמה אינטלקטואלים יהודים כגון טוני ג'אדט בארצות הברית. היסטוריון זה טוען כי מדינת ישראל נוסדה שלושים שנה אחרי עליית המדינות הלאומיות החדשות באירופה בתום מלחמת העולם הראשונה, ומבחינה זו מדינת ישראל היא אנאכרוניזם היסטורי, כי בעת היווסדה כבר היה ברור שתם עידן הפיצול הלאומי. על-פי גישה זו, מצב של הגדרה לאומית אינו תואם את האותנטיות של היהודי ההיסטורי.

ניתן להאמין לליברל האירופי הממוצע המציג עמדות אנטי-ישראליות ואנטי-ציוניות מובהקות, ובכל זאת מכחיש כל קשר בינו לבין אנטישמיות, וכל כך כי לאחר השואה התפתח יחס של סובלנות מצד החוגים הליברליים לפרט היהודי, ובתנאי שהפרט היהודי אינו רואה עצמו כחלק מישות לאומית יהודית. הליברל האירופי מוכן להיות היום סובלני כלפי היהודי המסכן והקורבן אך מתעב הוא את היהודי האוחז בנשק. מתעב הוא את הקולקטיב היהודי שחרג מיעודו להצגת מודל של הומניזם, ושבמקום זאת מציג מודל של קנאות לאומית. ראויה לציין היא העובדה שבמלחמת המפרץ הראשונה נהנתה ישראל מאהדה מסוימת באירופה, והסיבה ברורה: אזרחי ישראל ישבו במקלטים עטויי מסיכות מגן, ממשלתם לא הגיבה בפעולה צבאית, וכך הופיע היהודי הקלאסי על בימת ההיסטוריה בתפקידו המסורתי כקורבן.

עמנואל אוטולונגי, מנהל ה-Transatlantic Institute טוען, למשל, כי הגיבור היהודי באירופה איננו בן-גוריון אלא נועם חומסקי.³¹

במקומות מסוימים באירופה, בייחוד בהולנד ובדנמרק, קיימות באופן אינסטיקטיבי סולידריות עם מי שמצטייר כהצד החלש. בעיני השמאל האירופי, כך לפי איין הירסי עלי, שהייתה חברת הפרלמנט ההולנדי, כל מי שאינו אירופי, אלא אפריקני או אסייתי הוא מכללא הצד החלש, הקורבן הראוי לסימפטיה. הולנדי כי יצהיר שאין הוא חפץ בשכן מרוקאי או פלשתיני יואשם בגזענות, אך אם אזרח הולנדי ממוצא מרוקאי יצהיר כי הוא מעדיף לגור רק בשכונת לאנשים ממוצא מרוקאי הוא יובן כמי שנוטה באופן טבעי לסולידריות קבוצתית Group Attachment. גלוח ראש כי יחלל קברים יהודיים יואשם בנאציזם. מהגר ממרוקו כי יעשה נבלה כזו יובן מעשהו כמחאה על יחס ישראל לפלשתינים.³²

ראייה זו של האירופים את ישראל והעם היהודי באה לידי ביטוי במוסר הכפול שהם מציגים כאשר ישראל מעזה להגיב על המתקפות נגדה. ביחסה לתגובות צבאיות של ישראל על מתקפות נגדה נוקטת הדיפלומטיה האירופית בנוסח ריטואלי כמעט בביטוי Excessive Force או Disproportionate Reaction (הנוסח שמשמש בו פוטריןג). עיקר הקצף יוצא נגד פעולות צבאיות של ישראל בשטח בנוי מאוכלס אזרחים.

המוסר הכפול כאן הוא בולט לעין באשר האיחוד האירופי אינו מגנה מדינות אחרות שמגיבות על פגיעה בביטחוןן באופן אגרסיבי הרבה יותר מאשר ישראל, ואף אינן מהססות לפגוע באזרחים אפילו בכוונה. בעיצומה של מלחמת לבנון השנייה התפרסמו ידיעות גם על מהומות

Emanuele Ottolenghi, *New Europe, Old Prejudices*, Transatlantic Institute, 31 January 8, 2004.

Manfred Gerstenfeld, "Confronting Israeli Realities with Dutch Ones", an interview with Ayaan Hirsi Ali, JCPA, September 2006.

בעניין פלישת המרוקאים למערב סהרה, לא היה גינוי כאשר הוויטנאמים פלשו לקמבודיה, לא היה גינוי כאשר התורכים פלשו לקפריסין.

אפילו "המרכז האירופי לחקר הגזענות ושנאת זרים", ה-EU Monitoring Centre (או בשמו מאז תחילת 2007, ה-Fundamental Rights Agency), שעוקב, בין היתר גם אחר תופעות של אנטישמיות, קבע כי הצהרות המבטאות מוסר כפול, אף הן ביטוי לגזענות.³³

בראשית חיבורו "בשם האחר" מביא אלן פינקלקראוט את דברי ברננס שאמר כי "במשך חמישים שנה היה הנאציזם מגינם של יהודי המערב" וכי היטלר "פגע בכבודה של האנטישמיות". אם אכן צודק ברננס והייתה זו פגיעה היא הייתה זמנית בלבד ולא סופית. ■

Manfred Gerstenfeld, "Europe's Mindset Toward Israel as Accentuated by 33 the Lebanon War", *Jerusalem Viewpoints*, No. 547, October 1, 2006.

בסרי-לנקה, כאשר הצבא שם תקף אוטובוס תלמידות, הרג 43 ופצע 60. שמואל טריגנו, סוציולוג יהודי מפורסם מצרפת עקב אחרי העיתונות ונוכח לדעת שמקרה חמור זה, היה מחוסן מפני גינויים בעיתונות הצרפתית בעוד שזו גינתה בהתלהבות את הפצצת צה"ל בכפר קנא.

יתרה מזו, בשנת 1999 הפציצו כוחות נאט"ו את סרביה על עיר בירתה בלגרד באופן אכזרי שגרם לקורבנות (הערכות שונות מדברות על בין 600 ל-1,000 קורבנות) ולנזק ברכוש והיווה מכה לכלכלה הסרבית, זאת למרות שסרביה לא איימה על מדינות אירופה שנטלו חלק בכוחות המפציצים, וודאי שלא על אמריקה.

גם בכל הקשור לפעילות במוסדות או"ם מתגלה המוסר הכפול של מדינות אירופה. ב-1997, גונתה ישראל בשל הבנייה בהר חומה, אך האו"ם נמנע מלגנות מדינות אחרות שהפרו בצורה הרבה יותר גסה את החוק הבינלאומי ואת זכויות האדם. לא היה גינוי בעניין הטבח שערכו הרוסים בצ'צ'ניה, לא היה גינוי

הציונות הקלה על אירופה להתיק את שנאת היהודים המפוזרים ביבשת אל המוקד הנוח של מדינת ישראל. עתה, בנוסף לשליטה בהון, בתקשורת ובתרבות, אשמים היהודים המתעמרים בפלשתנים, באיבה המוסלמית לעמי אירופה.

קן ליווינגסטון, ראש עיריית לונדון היוצא, בפני כנס מוסלמים בעירו.